

Meninio ugdymo gairės

Kūrybinių gebėjimų stiprinimas 21 amžiuje

Meninio ugdymo tikslai

1. Paremti žmogaus teisę į švietimą ir dalyvavimą kultūrinėje veikloje
2. Skatinti kultūrų įvairovės raišką
3. Tobulinti individualius gebėjimus
4. Gerinti švietimo kokybę

Meninio ugdymo sąvokos

1. Meno sritys
2. Meninio ugdymo metodai

Svarbiausios veiksmingo meninio ugdymo strategijos

1. Bendradarbiavimo ryšiai
2. Mokytojų ir menininkų mokymas

Tyrimai, susiję su meniniu ugdymu ir žinių mainais

Meninio ugdymo gairės

Meninio ugdymo gairės yra skirtos gerinti bendrą visų interesų grupių supratimą apie meninio ugdymo svarbą ir jo esminę įtaką švietimo kokybei. Dokumentu siekiama apibrėžti sąvokas ir identifikuoti gerąsias praktikas meninio ugdymo srityje. Praktiniu požiūriu jis galėtų tapti nuolat tobulinamu baziniu dokumentu. Dokumente atsispindėtų konkretūs pokyčiai ir žingsniai, būtini siekiant strategiškai įgyvendinti meninio ugdymo planus švietimo (formalaus ir neformalaus) sistemoje, ir sukurti tvirtą pagrindą, kuriuo remiantis ateityje būtų priimami sprendimai ir atliekami veiksmai šioje srityje. Meninio ugdymo gairių tikslai: perteikti meninio ugdymo viziją ir siekti visuotino meninio ugdymo svarbos pripažinimo, skatinti bendradarbiavimą diskusijų ir veiklos srityse, sutelkti būtinus finansinius bei žmogiškuosius išteklius, kurie užtikrintų visapusiškesnę meninio ugdymo integravimą į švietimo sistemą ir mokyklas.

Meninio ugdymo tikslai

Bandant nustatyti galimus meninio ugdymo tikslus, vyksta daug diskusijų. Diskusijų metu iškeliami tokie klausimai: „Ar meninis ugdymas skirtas tam, kad būtų išugdytas gebėjimas branginti meną kaip atskirą dalyką, ar tai turi būti tik priemonė, skatinanti kitų dalykų mokymąsi?“, „Ar meno turi būti mokoma tik paties meno plėtotės labui, ar siekiant žinių, įgūdžių ir vertybių, įgyjamų pasitelkiant meninį ugdymą (ar dėl vieno ir kito)?“, „Ar meninis ugdymas yra skirtas daliai gabųjų atskirose meno srityse, ar meninis ugdymas skirtas visiems?“. Šis dokumentas – tai bandymas pateikti visapusiškus atsakymus į šiuos klausimus. Toliau pateikiami pagrindiniai meninio ugdymo tikslai.

1. Paremti teisę į švietimą ir dalyvavimą kultūrinėje veikloje

Meninis ugdymas yra svarbiausia nuoseklaus švietimo dalis, padedanti išugdyti visapusišką asmenybę. Tai taip pat atitinka visuotinės žmogaus teisių deklaracijos nuostatas, skirtas visiems besimokantiems, įskaitant ir tuos, kuriems neprieinamas švietimas, pvz. vietines tautas, kultūrinės mažumas ir žmones su negalia. Šie teiginiai atsispindi toliau pateiktose žmogaus teisių ir vaiko teisių nuostatose.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija

22 straipsnis

Kiekvienas žmogus, kaip visuomenės narys, turi teisę į socialinį aprūpinimą, kuris skirtas būtinoms jo orumui ir laisvam asmenybės vystymuisi ekonominėms, socialinėms ir kultūrinėms teisėms įgyvendinti...

26 straipsnis

Švietimas turi būti skirtas tam, kad visiškai suklestėtų žmogaus asmenybė ir kad būtų vis labiau gerbiama žmogaus teisės ir pagrindinės laisvės. Jis turi padėti ugdyti savitarpio supratimą, pakantumą ir draugystę tarp visų tautų, rasinių, ir religinių grupių, taip pat turi skatinti Jungtinių Tautų vykdomą taikos išsaugojimo veiklą.

27 straipsnis

Kiekvienas žmogus turi teisę laisvai dalyvauti visuomenės kultūriniam gyvenime, gėrėtis menu, dalyvauti mokslinėje pažangoje ir naudotis jos gėrybėmis.

Vaiko teisių konvencija

29 straipsnis

... vaiko lavinimo tikslas turi būti:

a) kuo visapusiškiau ugdyti vaiko asmenybę, talentą ir protinius bei fizinius sugebėjimus...

31 straipsnis

Valstybės dalyvės gerbia ir skatina vaiko teisę visapusiškai dalyvauti kultūriniame ir kūrybiniame gyvenime ir prisideda prie to, kad jam būtų suteiktos atitinkamos ir vienodos galimybės dalyvauti kultūrinėje ir kūrybinėje veikloje, praleisti laisvalaikį ir poilsiauti.

2. Propaguoti kultūrų įvairovės raišką

Menai yra tiek kultūros raiškos būdas, tiek kultūros žinių perdavimo priemonė. Kiekviena kultūra turi unikalias meno raiškos formas ir kultūrinės praktikas. Kultūrų įvairovė ir kūrybinės, meninės vertybės atstovauja esamoms kultūroms ir praeities civilizacijoms, ypatingu būdu prisideda prie žmonijos taurinimo, paveldo, grožio ir dorovės turtinimo. Vis dėlto daugelyje šalių materialieji ir nematerialieji šių kultūrų aspektai prarandami. Taip yra todėl, kad švietimo sistemoje jie nevertinami ir neužtikrinamas jų perdavimas kitoms kartoms.

Menų integravimas į švietimo sistemas skatintų menų ir kultūros perdavimą kitoms kartoms. Meninis švietimas ugdo kultūrinį sąmoningumą ir skatina kultūrinės praktikas. Savo ruožtu, tai stiprina asmeninę ir kolektyvinę tapatybę bei vertybes ir prisideda prie kultūrų įvairovės apsaugos ir skatinimo.

2001 m. valstybių narių priimta UNESCO Visuotinė kultūrų įvairovės deklaracija pabrėžia būtinybę integruoti kultūros raiškas ir kultūrų įvairovę į švietimo sistemą.

6. Kur tik galima, visuose švietimo lygiuose skatinti kalbų įvairovę, kartu gerbiant gimtąją kalbą, puoselėti keletą kalbų mokymąsi nuo pat vaikystės.

7. Propaguoti kultūrų įvairovės vertės suvokimą švietimo srityje, siekti šio tikslo tobulinant mokymo programas ir mokytojų švietimą.

8. Kur tinkama, į mokymo procesą įtraukti tradicinę pedagogiką, kad būtų išsaugoti konkrečioms kultūroms būdingi bendravimo ir žinių perdavimo metodai ir deramai jais pasinaudota.

3. Tobulinti individualius gebėjimus

Visi žmonės turi kūrybinių gebėjimų. Įtraukimas į meninius procesus, pasitelkiant savos kultūros elementus, ugdo kiekvieno žmogaus kūrybingumą ir iniciatyvumą, lakią vaizduotę, emocinę inteligenciją ir dorovinį „kompasą“, minties ir veiksmų laisvę, sugebėjimą kritiškai mąstyti, bendrauti ir būti savarankišku. Visa tai ypatingai svarbu, nes pasaulis vis dažniau susiduria su 21 amžiaus aplinkos, ekonominiais, politiniais, socialiniais ir kultūriniais iššūkiais.

Menai sukuria išskirtinę aplinką ir sąlygas praktikai, kai besimokantysis aktyviai įtraukiamas į kūrybinę veiklą ir įgyja patirties, dalyvauja kūrybiniuose ir vystymosi procesuose. Meninis ugdymas skatina intelektualinį, dvasinį, dorovinį, kūrybinį vystymąsi bei atveria platesnes įsidarbinimo bei socialines galimybes. Meninis ugdymas taip pat padeda lavinti daugelį bendravimo įgūdžių, leidžiančių save išreikšti, kritiškai vertinti supantį pasaulį ir gyventi pilnavertį gyvenimą, įskaitant glaudesnių socialinių sąsajų plėtotę.

Atsižvelgiant į tai, kad mūsų visuomenės ir ekonomikos vis labiau linkusios remtis žiniomis, didėja paklausa tokių darbuotojų, kurie būtų kūrybingi, novatoriški, mokantys prisitaikyti; pasižymėtų išlavintais bendravimo įgūdžiais, būtų visuomeniški ir galėtų dirbti šiuolaikinėse viešosiose tarnybose bei pramonėje – ypač kultūros pramonėje. Kadangi švietimo sistemoje dažnai pritrūksta ryžto įgyvendinti nuoseklias meninio ugdymo programas, menų ir kultūros galimybės prisidėti prie socialinės – ekonominės plėtros dažnai lieka neišnaudotos. Be meninio ugdymo programų, skirtų mokykloms, taip pat būtina vykdyti visą gyvenimą trunkančio meninio ugdymo programas.

Meno mokymas ir mokymas pasitelkiant menus skatina kognityvinį ir kūrybinį asmenybės vystymąsi bei padeda pritaikyti mokymo būdus ir dalykus prie individualių poreikių bei šiuolaikinės visuomenės, kurioje ji gyvena. Šie veiksniai yra būtini šiame vis sudėtingesniame ir neramesniame amžiuje, norint išugdyti atsakingus piliečius, propaguojant taikos kultūrą ir užtikrinant darnios visuomenės ateitį.

4. Gerinti švietimo kokybę

Pagal 2006 m. UNESCO išleistą programos „Švietimas visiems“ (Education for ALL/EFA) įgyvendinimo ataskaitą, nepaisant to, kad švietimas tampa prieinamas vis didesniai vaikų, švietimo kokybė vis dar nepatenkinama daugumoje pasaulio šalių. Švietimo prieinamumas visiems yra svarbus, tačiau taip pat svarbu, kad švietimas būtų geros kokybės¹.

„Kokybišką švietimą“ sudėtinga aiškiai apibrėžti, bet galima išskirti tris principus, kurie perteikia kokybiško švietimo esmę: švietimas, skirtas besimokančiajam, tačiau tuo pačiu propaguojantis universalias vertybes tokias kaip taika ir darnus vystymasis; švietimas ir švietimo rezultatai, prieinami visiems lygiomis teisėmis bei užtikrinantys socialinę integraciją, o ne skatinantis atskirtį; švietimas, atitinkantis ir padedantis užtikrinti asmens teises².

Kokybiškas švietimas gali būti bendrai suprantamas kaip švietimas, suteikiantis jaunimui ir kitiems besimokantiems atitinkamus gebėjimus, padedančius sėkmingai funkcionuoti visuomenėje; atitinkantis jų bei jų šeimų ir visuomenės gyvenimą, lūkesčius ir interesus; skatinantis integraciją ir grįstas pagarba jų teisėms.

Pagal Dakaro veiksmų planą³ daugelis veiksnių yra būtini kokybiškam švietimui. Meno mokymasis ir mokymasis pasitelkiant menus (meninis ugdymas ir menai švietime) skatina šiuos veiksniai: aktyvų mokymąsi, mokinių susidomėjimą atitinkama mokymo programa, pagarbą bei įsipareigojimus vietinėms bendruomenėms ir kultūroms, kompetentingus ir motyvuotus mokytojus.

¹ UNESCO, 2005 m., EFA 2006 m. Pasaulio monitoringo ataskaita, UNESCO, Paryžius, 58 psl.

² UNESCO, 2004 m., EFA 2005 m. Pasaulio monitoringo ataskaita, UNESCO, Paryžius, 30 psl.

³ Dakaro veiksmų planas, 2000 m., http://www.unesco.org/education/efa/ed_for_all/framework.shtml

Tarptautinių deklaracijų ir konvencijų tikslas užtikrinti kiekvienam vaikui ir suaugusiajam teisę į nuoseklų švietimą ir galimybę visapusiškai dalyvauti kultūriniame ir meniniame gyvenime. Pagrindinė priežastis, kodėl būtina, kad meninis ugdymas taptų svarbia ir išties privaloma ugdymo programos dalimi kiekvienoje šalyje, susijusi su šiomis teisėmis. Pirmiausia, kaip teigiama šiame dokumente bei kitoje gausioje metodinėje literatūroje, meninė raiška bei kūrybinių įgūdžių ugdymas lavina sugebėjimą suprasti, įvertinti, branginti, kurti sąsajas ir bendrauti su kitais. Šis procesas daugeliui mokomųjų dalykų taip pat sudaro sąlygas turėti unikalias perspektyvas nuoseklioje mokyklos programoje. Šios perspektyvos neįmanomos, naudojantis kitomis ugdymo priemonėmis.

Antra, tam, kad vaikai ir suaugusieji galėtų visapusiškai dalyvauti kultūriniame ir meniniame gyvenime, jie turi suprasti ir mokėti naudotis įvairiomis žmonių, dažnai menininkų, bendravimo „kalbomis“, tiriant ir dalinantis išvalgomis apie įvairius egzistencijos ir sambūvio aspektus. Atsižvelgiant į tai, kad iškeltas tikslas suteikti visiems lygias kultūrinės ir meninės veiklos galimybes, meninis mokymas turi tapti privaloma programos „Švietimas visiems“ dalimi. Galiausiai, labai svarbu tai, kad meninis ugdymas prisideda prie švietimo, ugdančio fizinius, intelektinius ir kūrybinius sugebėjimus bei sudaro sąlygas megzti dinamiškesnius ir vaisingesnius švietimo, kultūros ir menų tarpusavio ryšius.

Meninio ugdymo sąvokos

1. Menų sritys

Žmonės visose kultūrose visada ieškojo ir ieškos atsakymų į klausimus apie jų egzistenciją. Kiekviena kultūra kuria savo priemones, kurioms padedant žmonės siekia suvokti pasaulį, dalinasi įgytomis žiniomis ir jas perduoda ainiams. Pagrindiniai komunikacijos elementai yra žodžiai, judesiai, lytėjimas, garsai, ritmai ir vaizdai. Daugelyje kultūrų raiška, padedanti perduoti išvalgas ir skatinanti žmonių sąmonę mąstyti, yra vadinama „menu“. Istorijos bėgyje įvairios meno raiškų rūšys gavo pavadinimus. Labai svarbu pripažinti faktą, kad net jei tokie terminai kaip „šokis“, „muzika“, „teatras“ ir „poezija“ plačiai naudojami pasaulyje, gilesnė šių žodžių reikšmė skirtingose kultūrose varijuoja.

Tokiu būdu į bet kokį meno sričių sąrašą reikėtų žiūrėti kaip į pragmatišką suskirstymą, nuolat kintantį, bet ne baigtinį. Pilnas sąrašas čia negali būti pateiktas, tačiau į preliminarų sąrašą galėtų būti įtraukti scenos menai (šokis, teatras, muzika ir t.t.), literatūra ir poezija, amatai, dizainas, skaitmeniniai menai, istorijų pasakojimas, paveldas, vizualiniai menai ir kinas, multimedija ir fotografija. Menai meninio ugdymo požiūriu turi būti suprantami kaip meninės praktikos ir patirtys ir yra tiek pat susiję su kūrybos procesais, kiek ir su pačiais meniniais objektais. Be to, kadangi daugelis meno formų negali apsiriboti viena disciplina, daugiau dėmesio turi būti skiriama menų tarpdisciplininiam aspektui bei menų sričių tarpusavio bendrumams.

2. Meninio ugdymo metodai

Bet kuris meninio ugdymo metodas turi būti siejamas su kultūra, kuriai priklauso besimokantysis. Būtina diegti pasitikėjimą, grįstą gilia pagarba savai kultūrai, tai geriausias būdas pažinti ir tokiu būdu imti gerbti bei vertinti kitas kultūras.

Kaip svarbi nuoseklios švietimo programos dalis meninis ugdymas turėtų būti bendrai suprantamas kaip ypatingas būdas atskleisti žinias ir jas analizuoti, taip pat kaip priemonė, skatinanti interpretuoti pasaulį. Meninis ugdymas suteikia gebėjimų įgyti aktyvios patirties, mąstyti, suvokti ir dalyvauti daugelyje meno raiškų bei įvairiuose meno procesuose. Be to, meninis ugdymas sudaro sąlygas įgyti būtinų elgsenos būdų, techninių įgūdžių ir žinių, padedančių palaipsniui ugdyti kūrybingumą ir reikštis meninėmis priemonėmis. Dėl šios priežasties švietimo turinys ir struktūra turi ne tik perteikti kiekvienos meno rūšies ypatybes, bet ir suteikti galimybę naudotis meninėmis priemonėmis, kad būtų lavinami komunikaciniai ir bendravimo įgūdžiai įvairioje kultūrinėje, socialinėje ir istorinėje aplinkoje.

Šiuo atžvilgiu išskiriami du pagrindiniai meninio ugdymo metodai. Menų turi būti mokoma ir kaip atskirų mokymo dalykų, pasitelkiant įvairias meno rūšis, ugdant meninius įgūdžius, jautrumą ir menų vertinimo gebėjimą (1), ir kaip būdo mokyti ir mokytis (2). Pastarasis metodas, *Menai švietime* (Arts in Education (AiE)), pasitelkia menus (taip pat praktikas ir kultūrinės tradicijas, susijusias su šiais menais) kaip priemonę mokyti bendrojo lavinimo dalykų, gerinti šių dalykų supratimą, pvz., sąvokų, praktikų ir objektų, susijusių su vizualiniais menais, naudojimą, mokant istorijos, arba pasitelkiant estetikos aspektus tokiose disciplinose kaip matematika ir sportas. „Daugialypių gabumų“ teorija grįstas AiE metodas skirtas tam, kad meninis ugdymas būtų naudingas visiems besimokantiejiems ir pasitarnautų visiems mokymo dalykams.

Kitame lygmenyje taip pat galima išskirti du metodus, susijusius su mokymosi procesu. Naudojant vieną metodą, žinios įgyjamos mokymo proceso metu (besimokant tam tikros meno rūšies, siejant meną su istorija) ir praktikuojantis. Naudojant kitą metodą, žinios įgyjamos bendraujant su menininku.

Pagrindinės veiksmingo meninio ugdymo strategijos

Aukštos kokybės meniniam ugdymui būtini aukštos kompetencijos meno dėstytojai ir mokytojai. Juo aukštesnė meninio ugdymo kokybė, juo sėkmingesnė partnerystės ryšiai tarp mokytojų ir profesionalių menininkų. Labai svarbu, kad švietimo ir meno bendruomenės, įtraukdamos tokius specialistus kaip mokyklų ir muziejų direktoriai, nori ir yra pajėgios bendradarbiauti bei dirbti dėl bendro labo. Tokias bendruomenes sudaro asmenys, organizacijos bei vietinio, regioninio ir nacionalinio lygmens valdžios institucijos.

Sėkmingi bendradarbiavimo ryšiai priklauso nuo bendrų tikslų, kurių siekia partneriai, abipusio supratimo ir pagarbos. Grindžiant būsimą mokytojų ir menininkų bendradarbiavimą, tiek mokytojų, tiek menininkų profesinė kompetencija privalo aprėpti abi sritis – įskaitant abipusį domėjimąsi pedagogika.

Programos, skirtos mokytojų ir menininkų mokymui, turi būti peržiūrėtos, siekiant sudaryti sąlygas įgyti žinių ir patirties, kuri būtina norint dalintis įsipareigojimais, susijusiais su mokymosi palengvinimu, bei gauti geriausius profesinio bendradarbiavimo rezultatus. Kad būtų skatinamas toks bendradarbiavimas, būtini specialūs susitarimai, kurie daugelyje visuomenių kelia naujus iššūkius.

Taigi yra 2 pagrindinės veiksmingo meninio ugdymo įgyvendinimo strategijos: ryšių tarp švietimo ir kultūros sistemų bei jų dalyvių plėtojimas ir atitinkamų bei veiksmingų mokytojų ir menininkų mokymų rengimas.

Bendradarbiavimas

Nepaisant to, kad kūrybingumas yra aukštai įvertintas daugelyje politikos dokumentų, kokybiško švietimo kaip pagrindinės priemonės, skatinančios kūrybingumą, svarbos pripažinimui teikiamas nepakankamas dėmesys. Meninio ugdymo programų įgyvendinimas yra nei brangus, nei sunkus tuo atveju, jei programos grįstos bendradarbiavimu.

Atsižvelgiant į tai, būtina, kad ministerijos, atsakingos už kultūrą ir/arba švietimą bei įvairios organizacijos, užtikrinančios meninio ugdymo programų įgyvendinimą bei plėtojimą, jaustų bendrą atsakomybę už meninį ugdymą, kiekvienai institucijai aiškiai suvokiant savo indėlio į šį procesą svarbą. Sąsajos tarp menų ir švietimo, skatinant kūrybišką mokymąsi, gali būti sėkmingiausiai sukurtos naudojantis toliau pateiktais bendradarbiavimo būdais.

- **Ministerijų /savivaldybių lygmuo**

Bendradarbiavimo ryšiai gali būti mezgami tarp atskirų kultūros ministerijų, švietimo ministerijų, aukštojo mokslo ir mokslo ministerijų padalinių, formuojant bendrą politiką ir biudžetą, skirtą projektams klasėse bendrojo lavinimo pamokų metu ar po jų (formalusis ir neformalusis ugdymas). Menai ir švietimas gali būti susieti politiniame lygmenyje, bendradarbiaujant švietimo ir kultūros ministerijoms bei savivaldybėms (kurios dažnai yra atsakingos už švietimo ir kultūros institucijas), įgyvendinant bendrus projektus, kuriuose dalyvautų kultūros institucijos ir mokyklos. Tokio bendradarbiavimo tikslas labiau integruoti menus ir kultūrą į švietimo programas, nepaliekant jų švietimo sistemos paribyje. Be to, kad pagrindinis projektų uždavinys yra panaikinti socialinę ir kultūrinę nelygybę, tokio pobūdžio projektai turėtų koncentruotis ties kultūros paveldu, multikultūriniais klausimais ir ugdymu, pasitelkiant visuomenės informavimo priemones.

Bendradarbiavimo metodai, Lietuva

Siekiant sustiprinti ryšius tarp kultūros ir švietimo Lietuvoje, Švietimo ir mokslo ministerija inicijavo nacionalinių projektų, plėtojančių neformalaus vaikų meninio ugdymo veiklą, įgyvendinimą. Dauguma projektų yra parengti vyriausybiname lygmenyje, organizacinę paramą jiems teikia savivaldybės, nevyriausybines organizacijos ir tautinio meno, jaunimo bei turizmo centrai. Šių iniciatyvų tikslas užimti vaikus po mokyklos, skatinti kūrybingumą ir saviraišką, remti menui gabius vaikus bei gerinti vietos visuomenės ir bendruomenės kultūrinį išprusimą ir žinias.

Kūrybinės tyrimų laboratorijos, Kolumbija

Kaip Kolumbijos kultūros ministerijos nacionalinio plano dalis, kūrybinės tyrimų laboratorijos yra skirtos skatinti vizualinių menų vystymąsi ir stiprinti bendradarbiavimą tarp kultūros, akademinų ir meno institucijų. Laboratorijos, veikiančios regioniniame lygyje, yra menininkų ir mokytojų susirinkimo vieta, kur vyksta meninės ir pedagoginės praktikos mainai, siekiant plėtoti ateities meno mokymo ir meninio ugdymo metodiką. Tokios laboratorijos taip pat sudaro galimybes tarpregioninių meninių ir pedagoginių praktikų perspektyvoms, lemiančioms pedagoginės metodikos sklaidą regionuose, kurie yra mažiau išsivystę šioje srityje.

Norvegijos projektas *Rucksack*

Norvegijos Vyriausybė prieš 5 metus inicijavo projektą *Rucksack*. Šio projekto kaip neatskiriamos mokyklinės programos dalies tikslas sudaryti sąlygas visiems 1-10 klasių mokiniams nuolat dalyvauti susitikimuose su profesionaliais menininkais bei įgyti meninės raiškos patirties. Pasitelkiant nacionalinį tinklą, įkurtą bendradarbiaujant mokykloms ir už kultūrą atsakingoms vadžios institucijoms nacionaliniame bei regioniniame ir vietos lygiuose, buvo užmegzti bendradarbiavimo ryšiai tarp meno organizacijų bei institucijų ir mokyklų sistemos. Kiekviena šalies mokykla nuo šiol įtraukia į savo metų programą susitikimus su menininkais ir išvykas į muziejus bei kitas kultūros įstaigas. Į šį projektą taip pat įtrauktos meno dirbtuves bei renginiai, kuriuose mokiniai ir kartais mokyklos personalas dirba kartu su profesionaliais menininkais. Susidaro įspūdis, kad šis projektas labai palankiai vertinamas vietos mokyklose nepaisant to, kad iškyla akivaizdžių problemų dėl menininkų ir mokytojų kvalifikacijos kėlimo. Tai padidintų edukacinį projekto poveikį ir pagerintų visų dalyvių tarpusavio supratimą šio projekto galimybių atžvilgiu.

- **Mokyklos lygmuo**

Visame pasaulyje dauguma miestų, miestelių ir kaimų turi tam tikrą kultūrinę infrastruktūrą. Šiame kontekste pripažįstama, kad mokymosi procesas negali apsiriboti tik mokyklomis. Naujos pedagogikos galimybės radosi plėtojant bendradarbiavimą tarp mokyklų ir kultūros institucijų. Kai kuriose šalyse egzistuoja ilgalaikiai bendradarbiavimo ryšiai tarp šių institucijų, tačiau tokio bendradarbiavimo mastas ir veiksmingumas labai skiriasi.

Kultūros institucijų ir mokyklų rėmimo bei įsipareigojimų šiai sričiai laipsnis yra esminis, užtikrinant bendradarbiavimo sėkmę. Glaudus bendradarbiavimas lėmė novatoriškų programų atsiradimą. Tai daugiausiai pasireiškia lankant kultūros institucijas ir sudaro sąlygas gauti išsamios informacijos, dalyvauti meno susitikimuose bei suteikia galimybę matyti bei dalyvauti meno procesuose, būti integruotam į mokymo praktikas. Daugiausia galimybių įvairiausiems mokymo metodams ir plačioms mokymo aplinkos perspektyvoms gali suteikti aktyvus bendradarbiavimas tarp institucijų pradiniame ugdyme (pvz. maži vaikai gyvai reaguoja į vizualų mokymą).

Korėjos Respublikos mokyklinio bendradarbiavimo pilotinis projektas

Šios iniciatyvos tikslas sukurti bendradarbiavimo modelį bei steigti institucijų tinklą bendruomenėje, įkuriant fondą, kuris būtų atsakingas už ilgalaikį meninio ugdymo planavimą mokyklose. Įgyvendindama šią programą, Korėjos kultūros ir meninio ugdymo tarnyba (Korea Culture and Arts Education Service /KACES) 2005 m. rėmė 64 projektus visoje šalyje, kuriuos vykdant buvo naudojamos įvairiais bendradarbiavimo būdais su vietos menininkų grupėmis, praktikais ir meno organizacijomis, pasitelkiant meno centrus, muziejus, galerijas kaip meninio ugdymo klases. Ši iniciatyva buvo taip pat siejama su kita iniciatyva „Menininkas mokykloje“, skirta įtraukti menininkus į švietimo sistemą, prieš tai surengiant jiems mokymus. Šis pilotinis projektas sulaukė didelio susidomėjimo, nes mokyklose atsirado profesionalūs naujų dalykų tokių kaip: teatras, šokis, kinas ir multimedija mokytojai. Projekto rezultatas – apie 1500 menininkų-mokytojų dirbo 3000 mokyklų, rodydami geriausius meninio ugdymo pavyzdžius mokyklinėje aplinkoje.

- **Mokytojų lygmuo**

Veiksmingas bendradarbiavimas taip pat naudingas mokytojams, kuriems praverstų nauja patirtis, praturtinanti jų dėstymo metodiką, pasikviečiant menininkus, kurie pasitelkdami savo patirtį ir kompetenciją judesio, žodžių, garso ir ritmo, vaizdų bei kitų meno formų srityje vykdo bendradarbiavimo projektus formalaus ir neformalaus ugdymo programų metu. Projektai, integruoti į formalaus ugdymo programas, galėtų skatinti bendradarbiauti menininkus, mokytojus ir mokyklą, suderinant dalyvių amžių, mokymo metodiką ir užsiėmimo klasėje trukmę.

Kai kuriais atvejais kultūros įstaigos pateikia išsamią nuotolinio mokymo medžiagą, skirtą mokytojams, meno mokytojams, šeimoms ir mokiniams. Šiame kontekste daug dėmesio turi būti skiriama kultūros vietų sąvokai, kuri tampa vis platesnė ir apima festivalius, koncertus, parodų sales ir teatrus bei sudaro sąlygas kultūrinėmis ir meninėmis praktikomis pasiekti vis didesnę auditoriją.

Tokių bendradarbiavimo ryšių plėtojimas kelia daug klausimų. Biudžetas, susijęs su meniniu ugdymu, jei toks yra, gali būti centralizuotas vienoje ministerijoje ar departamente. Tokiu atveju mažai galimybių (ar noro) dalintis lėšas su kita institucija. Biurokratija visuose vyriausybės lygiuose gali trukdyti perspektyvoms, nes nėra motyvacijos bendradarbiauti. Ir, žinoma, tai taip pat priklauso nuo skirtingų asmeninių ir institucinių „tradicijų“, egzistuojančių tarp švietimo ir kultūros sričių.

2.Mokytojų ir menininkų švietimas

Tai, žinoma, susiję su dažnai skirtinga bendrųjų dalykų mokytojų, meno mokytojų ir menininkų patirtimi ir lūkesčiais švietimo ir kultūros procesų bei praktikų atžvilgiu. Dėl šios priežasties mokytojų ir menininkų mokymas meninio ugdymo plačiąja prasme yra labai svarbus.

- **Bendrųjų dalykų mokytojų švietimas**

Geriausiu atveju visi mokytojai (ir mokyklos administracija) turi atsižvelgti į menininkų vertybes ir nuostatas bei vertinti meną. Mokytojai taip pat turi pasižymėti savybėmis, kurios jiems padėtų bendradarbiauti su menininkais švietimo aplinkoje. Tokie mokymai praturtintų jų potencialą bei paakintų naudoti menus pamokų metu. Jie gautų žinių, kaip kurti meną ir atlikti meno kūrinius; tai suteiktų galimybę analizuoti, interpretuoti ir vertinti meno kūrinius bei branginti kūrinius, sukurtus kitais laikotarpiais ir kitose kultūrose.

Atsižvelgiant į tai, kad menai gali padėti mokytis tokių dalykų, kurie tradiciškai buvo laikomi bendrojo lavinimo dalykais, meno švietime (AiE) metodu ypač dažnai naudojasi pradiniių mokyklų mokytojai. Pavyzdžiui, dainų mokymasis padeda įsiminti pagrindinius žodžius, mokslo, socialinių dalykų apibrėžimus arba matematikos sąvokas ar formules. Menų integravimas į kitų dalykų dėstymą, ypač į pradinį žemesnįjį lygį, K-2, gali būti vienas iš būdų, kaip išvengti pernelyg didelio krūvio, kurį patiria kai kurios mokyklos. Tai taip pat gali išspręsti žmogiškųjų išteklių meninio ugdymo srityje trūkumo problemą.

Vidurinėje mokykloje mokytojai gali skirti užduotis, reikalaujančias sieti įvairius specializuotus dėstomus dalykus. Pavyzdžiui, verslo ir technologijų sritis gali būti integruota, dėstant menų komercinius aspektus, arba mokiniai gali vykdyti projektus, susiejančius menus su istorija arba socialiniais mokslais. Šiam metodui būtinas kitų dalykų mokytojų meninio ugdymo vertės supratimas.

- Meno mokytojų švietimas

Meno mokytojų mokymas turi aprėpti daugiau nei paprastas specialių įgūdžių, praktikų ir bazinių žinių mokymas. Dėl šios priežasties be savos srities žinių, meninio ugdymo programų metu turi būti sudarytos sąlygos visapusiškam mokytojų parengimui. Meno mokytojai turi būti skatinami mokytis kitų menininkų bei kitų dalykų mokytojų įgūdžių, tuo pačiu tobulinti įgūdžius, reikalingus bendradarbiaujant su menininkais ir kitų dalykų mokytojais švietimo aplinkoje.

Be to, geros mokyklos be partnerių niekada nebus pakankamai geros. Kaip buvo sakyta, meninį ugdymą galima skatinti, mezgant bendradarbiavimo ryšius su daugeliu asmenų arba organizacijų bendruomenėje. Tokia veikla kaip muziejų ir galerijų lankymas, programos „Menininkai mokykloje“ (AIS), ekologinis švietimas pasitelkiant menus sudaro vertingas edukacines galimybes mokytojams kvalifikacijos kėlimo institucijose bei mokiniams mokyklose ir kitose mokymo aplinkose.

Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į naujasias technologijas tokias kaip *kompiuteriniai menai* (Computer-Generated Art Images, CGAI)⁴, skaitmeniniai žaidimai ir nuotolinis mokymas, skirtas rengti mokytojus meniniam ugdymui. Naujųjų technologijų naudojimas stiprina meninio ugdymo ir meno mokytojų vaidmenį 21 amžiuje. Šios technologijos gali tapti nauju pagrindu, skatinančiu bendradarbiavimą tarp menininkų bei menininkų ir kitų mokytojų. Šiandien kompiuterių menas tapo priimtina meno forma, teisėtu būdu kurti meną ir meno dėstymo metodu. Rengiami meno mokytojai suinteresuoti dėstyti kompiuterių meną klasėse, tačiau jiems dažnai trūksta patirties, kvalifikacijos kėlimo kursų ir išteklių, susijusių su CGAI.

Galiausiai, svarbu, kad bent jau vietos ir galbūt nacionaliniame lygmenyje būtų sukurtos gairės ir standartai meno mokytojams rengti. Įvairūs standartai jau yra sukurti⁵, jais galima naudotis kaip bazine metodika kiekvienoje šalyje planuojant, įgyvendinant ir vertinant savo meninio ugdymo mokymo programas.

- Menininkų švietimas

Įvairiems menininkams, įskaitant kultūros profesionalus, turi būti suteikta galimybė gerinti savo pedagoginius gebėjimus ir tobulinti įgūdžius, būtinus bendradarbiauti su mokytojais mokyklose bei su mokymo centrais, o tiksliau, bendrauti bei dalyvauti bendroje veikloje su besimokančiais.

⁴ Li -Fen (2001 m.)

⁵ Daugiausiai JAV: *Ankstyvoji paauglystė per pilnametystę* (Early Adolescence through Young Adulthood)/*Meno standartai, parengti Nacionalinės profesinio mokymo standartų tarybos* (Art standards by National Board for Professional Teaching Standards/NBPTS); *Meno mokytojų rengimo standartai* (Standards for Art teacher Preparation); *Mokyklos meno programų tikslai, principai ir standartai* (Purposes, Principles, and Standards for School Art Programmes); *Nacionaliniai vizualiųjų menų standartai* (National Visual Arts Standards).

Bendradarbiavimas vidurinio lavinimo mokytojų ugdymo srityje Papua Naujoje Gvinėjoje

Dainavimas, šokis, mimika, skulptūra, istorijų pasakojimas ir tapyba yra neatskiriama čiabuvių bendruomenių gyvenimo dalis Papua Naujoje Gvinėjoje (PNG). Gimimas, branda, senatvė, mirtis ir pomirtinis gyvenimas persipynę su veikla, kurioje menas suteikia gyvenimo prasmę. Kadangi šioms sąsajoms teikiama daug reikšmės, meno mokymas ir mokymasis, taip pat kaip meno įgūdžiai yra labai svarbi bendruomenių veiklos dalis.

Projektas yra skirtas plėtoti bendradarbiavimą tarp mokytojų rengėjų ir menininkų, kad jie galėtų kartu dirbti bendruomenėje rengdami būsimus meno mokytojus. Besimokantieji yra būsimi meno mokytojai iš Gorokos universiteto išraiškos menų departamento (Expressive Arts Department of the University of Goroka). Reikšmingiausias menininkas yra Žoržas Sari iš Okiufos kaimo, kuris yra universiteto teritorijos pakraštyje. Jis gerai moka savo genties istoriją ir pasakojimus, žino, kaip gyveno jo tėvas ir senelis bendruomenėje, ir yra savo gimtosios žemės augalijos ir gyvūnijos žinovas.

Kalbant ir dirbant su Žoržu, studentams buvo sudarytos galimybės sužinoti apie savo praeitį ir įgyti įgūdžių bei žinių nepaprastai patraukliu būdu. Studentų bendradarbiavimas su Žoržu bei Gorokos universiteto išraiškos menų departamentu yra meno mokytojų rengimo geroji praktika.

Ne tik bendradarbiavimui tarp kultūros ir švietimo institucijų bei tokio bendradarbiavimo perspektyvoms, bet ir visų meninio ugdymo sistemos dalyvių rengimo tobulinimui daro žalą ir finansinių išteklių trūkumas, ir, ypač neurbanizuotose zonose, kultūros išteklių tokių kaip: bibliotekos, teatrai ir muziejai trūkumas.

Tyrimai meninio ugdymo srityje ir žinių mainai

Siekiant skatinti kūrybingumo įgūdžius pasitelkiant meninį ugdymą 21 amžiuje, būtina, kad žmonės, turintys sprendimų priėmimo teisę, turėtų pakankamai informacijos apie meninio ugdymo svarbą. Tam, kad sprendimų priėmimo teisę turintys vadžios institucijų atstovai galėtų pritarti bei paremti meninį ugdymą bei menus švietime, būtina pateikti meninio ugdymo veiksmingumo įrodymus.

Meninis ugdymas yra švietimo sritis, neturinti senos tyrimų istorijos. Siekdami suvokti meno vystymosi procesus ar patį meną tobulesnių ir veiksmingesnių tyrimų būdu, mokslininkai privalo nustatyti, išvystyti ir naudotis tinkamais bei vis kokybiškesniais tyrimo metodais.

Kaip buvo sakyta, dėl savo pobūdžio meninio ugdymo veikla aprėpia meno kūrimą, taip pat mąstymą menų vertinimo, stebėjimo, interpretacijos, kritikos ir filosofijos temomis. Šios meno mokymui ir mokymuisi būdingos savybės labai svarbios meno tyrimų metodams; meninio ugdymo specialistai turi žiūrėti, galvoti ir stebėti iš meninės perspektyvos.

Tokie tyrimai gali būti vykdomi pasauliniame, nacionaliniame ir instituciniame lygiuose arba gali būti grindžiami mokomųjų dalykų analize bei koncentruotis ties tokiomis sritimis kaip:

- esamų meninio ugdymo programų – dabartinės situacijos – pobūdžio ir masto aprašymas,
- ryšiai tarp meninio ugdymo ir kūrybingumo,
- ryšiai tarp meninio ugdymo ir socialinių gebėjimų,
- meninio ugdymo programų ir metodų analizė, įvertinant socialinius ir individualius rezultatus,

- meninio ugdymo metodų įvairovė,
- meninio ugdymo politikos veiksmingumas,
- bendradarbiavimo ryšių tarp švietimo ir kultūros pobūdis ir poveikis, įgyvendinant meninio ugdymo programas,
- mokytojų rengimo standartų plėtojimas ir naudojimas,
- mokinių, dalyvaujančių meninio ugdymo programose, įvertinimas (atestavimo technika gerosios praktikos įvertinimas),
- kultūros pramonės (tokios kaip televizija ir kinas) įtaka vaikų ir kitų besimokančiųjų meniniam ugdymui; metodai, užtikrinantys, kad kultūros pramonė teiktų piliečiams tinkamas meninio ugdymo priemones.

Meninio ugdymo tyrimai turi aprėpti šiuos etapus:

- klausimų, susijusių su meno tyrimais, suformulavimas ir paramos tokiems tyrimams paieška,
- seminarų, skirtų meninio ugdymo tyrimams, organizavimas, siekiant skleisti informaciją apie atliktus tyrimus,
- meno mokytojų apklausos, siekiant išsiaiškinti aktualiausius klausimus,
- bendradarbiavimas meninio ugdymo metodikos tyrimų srityje.

Galima būtų įrodinėti, kad kūrybingumo pradai, besireiškiantys kultūrinėje plotmėje, yra teisingiausiai pasiskirstę visame pasaulyje. Vis dėlto tyrimai rodo, kad kai kurios švietimo sistemos slopina kūrybingumą tuo tarpu, kai kitos jį skatina. Manoma, kad meninis ugdymas yra tarpininkas, skatinantis kūrybingumą, bet tai nėra pakankamai pagrįsta tyrimais ir šis argumentas nėra palankiai sutinkamas politikų. Būtina plėtoti tyrimus šioje srityje.

Galiausiai meninio ugdymo tyrimais galėtų užsiimti universitetai ir kitos institucijos, bendradarbiaudamos su informacine baze (arba „Observatorija“), kuri renka, analizuoja, apdoroja ir skleidžia informaciją bei žinias apie meninį ugdymą. Duomenų bazėje gali būti kaupiama atitinkamos srities informacija (pvz. ugdymas scenos menų srityje) arba ji gali būti skirstoma pagal geografines vietas (pvz. meninis ugdymas Indijoje). Informacinės bazės yra patikimi duomenų šaltiniai, propaguojantys atitinkamą sritį ir prisidedantys prie lobistinės veiklos.

Išvada

Kūrybingumo gebėjimų skatinimas 21 amžiuje yra ne tik sunkus, bet ir labai aktualus uždavinys. Reikia sujungti visos visuomenės pastangas, kad naujos kartos šiame amžiuje įgytų žinias ir įgūdžius ir, kas galbūt dar svarbiau, vertybes ir nuostatas, etinius principus ir moralines gaires. Tai padėtų išugdyti atsakingus pasaulio piliečius, kurie užtikrintų darnų vystimąsi. Universalus kokybiškas švietimas yra labai svarbus. Vis dėlto toks švietimas gali būti „geras“ tik tuo atveju, jeigu pasitelkiant meninį ugdymą skatinamas išvalgumas ir perspektyvumas, kūrybingumas ir iniciatyvumas, analitinis mąstymas ir užimtumas, tokie reikalingi naujajame amžiuje. Tikimasi, kad Meninio ugdymo gairėmis bus naudojamos kaip modeliu, bendra gairių schema, kurią būtų galima adaptuoti – keisti, prireikus praplėsti – pritaikant prie specifinio kiekvienos pasaulio valstybės ir visuomenės konteksto.

Rekomendacijos

UNESCO pasaulio meninio ugdymo konferencijos dalyviai, pritardami deklaracijoms, priimtoms regioninių ir tarptautinių parengiamųjų konferencijų, vykusių 2005 m. Australijoje (rugsėjo mėn.), Kolumbijoje (lapkričio mėn.), Lietuvoje (rugsėjo mėn.), Korėjos Respublikoje (lapkričio mėn.), Trinidade ir Tobage (birželio mėn.), metu pakartotinai pritaria šioms nuostatom:

- pažymėdami, kad estetinio skonio, kūrybingumo ir analitinio mąstymo bei refleksijos, kurie yra įgimti žmogui, lavinimas per meninę ugdymą yra kiekvieno vaiko ir jaunuolio teisė,
- manydami, kad stipresnė informacinė vaikų ir jaunimo visuomenė gali būti sukurta jų pačių arba jų natūralios ir kultūrinės aplinkos dėka ir kad visuotinis prieinamumas prie kultūros vertybių, paslaugų ir praktikų turi būti švietimo ir kultūros sistemų tikslas,
- pripažindami meninio ugdymo svarbą skatinant visuomenę bei skirtingus visuomenės sluoksnius branginti meninę raišką;
- suprasdami kultūros įvairovės iššūkius, kuriuos kelia globalizacija, ir augantį vaizduotės, kūrybingumo ir bendradarbiavimo poreikį, nes informacinė visuomenė vis stiprėja,
- patvirtindami, kad daugelyje visuomenių menas tradiciškai buvo ir dažnai vis dar yra kasdieninio gyvenimo dalis, kuri vaidina pagrindinį vaidmenį perduodant kultūrą kitoms kartoms ir daro įtaką bendruomenės bei asmens tobulėjimui,
- pažymėdami, kad didžiausias jaunimo poreikis yra turėti erdvę meninei veiklai, tokią kaip bendruomenių kultūros centrai ir meno muziejai.
- pripažindami, kad mūsų šiuolaikinėms visuomenėms būtina plėtoti švietimo ir kultūros strategijas bei politikas, perduodančias ir palaikančias kultūrinės ir estetiškos vertybes bei tapatybę tam, kad būtų skatinama ir remiama kultūrų įvairovė bei ugdomos taikios, klestinčios ir darnios visuomenės,
- atsižvelgdami į daugumos pasaulio tautų multikultūrinę prigimtį, kurią lėmė kultūrų sąveika, sąlygojusi unikalius etninių grupių, tautybių ir kalbų derinius; ir tai, kad toks kultūrinis daugialypiškumas lėmė kūrybiškos energijos atsiradimą bei sudarė galimybes atsiskleisti čiabuviams ir jų švietimo praktikoms, būdingoms tik šioms tautoms; ir į tai, kad šiam turtingam kultūros paveldui, tiek materialiam, tiek nematerialiam, gresia pavojus dėl daugelio sudėtingų socialinių – kultūrinių, ekonominių ir aplinkos pokyčių,
- pripažindami menų reikšmę mokymosi procesams ir jų taikomumą bei vaidmenį, ugdant kognityvinius ir socialinius įgūdžius, skatinant naujovišką mąstymą ir kūrybingumą, bei skatinant elgseną ir vertybes, pabrėžiančias socialinę toleranciją ir įvairovės puoselėjimą,
- pripažindami, kad meninis ugdymas gerina mokymąsi ir įgūdžius, kai pasitelkiama lanksti meninio ugdymo schema (pvz. suderinami laikas, dalykas ir tikslai), pritaikoma mokiniui (programos siejamos su vaiko gyvenimu ir jo socialine bei kultūrine aplinka), ir kai formalus ir neformalus ugdymo sistemos bendradarbiauja bei sutelkia išteklius,

- pripažindami, kad tradicinė meno mokymo samprata visuomenėje ir šiuolaikinė meninio ugdymo samprata grįsta tuo, jog pasitelkus menus galima gerinti mokymą ir tobulinti įgūdžius, tapo viena nuo kitos neatskiriamos,
- suprasdami, kad meninis ugdymas, padedantis įgyti įvairiausių tarpdisciplininių įgūdžių bei gebėjimų ir didindamas mokinių motyvaciją bei aktyvų dalyvavimą klasėse, gali pakelti švietimo kokybę, taip prisidedamas prie vieno iš šešių Dakaro pasaulinės konferencijos dėl švietimo visiems (Education for All/EFA) tikslų įgyvendinimo,
- patvirtindami, kad norint, jog meninis ugdymas, kaip ir visos švietimo rūšys, būtų veiksmingas, jis turi būti kokybiškas,
- atsižvelgdami į tai, kad meninis ugdymas kaip politinio ir pilietinio pobūdžio priemonė yra geriausias būdas siekti socialinės sanglaudos bei gali padėti spręsti aktualius klausimus, kurie iškyla daugeliui visuomenių, įskaitant nusikaltimus ir prievartą, neraštingumą, lyčių nelygybę (taip pat ir vyrų prastesnius rezultatus mokantis ar dirbant), vaikų prievartą ir nepriežiūrą, politinę korupciją ir nedarbą,
- stebėdami informacijos ir komunikacijos technologijų (ICT) plėtrą visose socialinėse ir ekonominėse srityse, bei ICT turimas galimybes, skatinant meninį ugdymą.

Tačiau šioje srityje nustatyta daug problemų, kurias pateikiame toliau:

- pripažindami, kad daugelyje šalių švietimo politikai teikiama mažai reikšmės, o tai reiškia, kad ši žinių sritis izoliuota ir nuvertinta,
- stebėdami, kad kultūros ir švietimo sistemos bei su jomis susiję klausimai yra dažnai atsieti, o skirtingi jų sprendimo būdai dažnai įgyvendinami paraleliai ar netgi prieštaringai,
- manydami, kad mokytojų rengimo programų, specializuotų meninio ugdymo srityje, nepakanka ir kad bendrosiose mokytojų rengimo programose neskiriamas atitinkamas dėmesys menų įtakai mokymui ir mokymuisi,
- stebėdami, kad menininkų ir jų dalyvavimo meninio ugdymo procesuose svarba yra nepakankamai pripažįstama,
- pažymėdami, kad esama daug patirties, susijusios su meniniu ugdymu, kuri nėra nei tyrinėta, nei susisteminta ir
- patvirtindami, kad lėšos, skiriamos meniniam ugdymui, arba išvis neegzistuoja, arba yra nepakankamos, siekiant palaikyti meninio ugdymo procesus bei tokio ugdymo plėtotės poreikius.

Toliau pateikiame rekomendacijas, kurios sudarytos, remiantis anksčiau minėtų parengiamųjų konferencijų ir šios pasaulinės konferencijos metu vykusių regioninių darbo grupių susitikimų (Afrika ir Arabų valstybės) rezultatais, ir yra skirtos visų interesų grupių dėmesiui.

Rekomendacijos mokytojams, tėvams, menininkams ir mokyklų bei kvalifikacijos kėlimo centrų vadovams

Propagavimas, rėmimas ir mokymai

- skleisti informaciją visuomenėje ir propaguoti meninio ugdymo reikšmę bei socialinį poveikį, skatinant meninio ugdymo ir kvalifikuotų meno mokytojų poreikį;
- vadovauti, remti ir talkinti mokant ir mokantis menų bei pasitelkiant menus;
- skatinti aktyvų visų vaikų dalyvavimą kuriant meną ir menų prieinamumą, laikant tai švietimo pagrindu;
- skatinti naudotis vietos, savos aplinkos žmogiškaisiais ir materialiaisiais ištekliais, tiek kokybiško švietimo teikėjais, tiek jo turiniu;
- aprūpinti priemonėmis ir mokymo medžiaga, padedančia mokytojams tobulinti, naudoti pedagoginę metodiką, pasitelkiančią menus, bei keisti informacija;
- skatinti meninio ugdymo praktikus pasitelkti technologinę pažangą, kuri padėtų meninio ugdymo programoms pasiekti socialiniu požiūriu atskirtas grupes ir skatinti naujoviškų žinių produktų kūrimą bei tokių produktų mainus;
- remti profesinį mokytojų, menininkų ir bendruomenių socialinių darbuotojų tobulinimąsi, siekiant stiprinti kultūrų įvairovės vertės supratimą profesionalų tarpe ir skatinti juos didinti mokinių gebėjimus kurti, kritiškai vertinti ir vykdyti naujovišką veiklą;
- skatinti ir propaguoti meno praktikų vystymąsi, naudojant skaitmenines visuomenės informavimo priemones;
- įkurti, jei tokių nėra, kultūros centrus ir kitas meninio ugdymo erdves bei vietas, skirtas jaunimui.

Bendradarbiavimas

- skatinti megzti aktyvius ir darnius bendradarbiavimo ryšius tarp švietimo (formalaus ir neformalaus) institucijų ir plačiosios visuomenės;
- skatinti vietos meno praktikų dalyvavimą mokymo įstaigose ir vietos meno formų bei technikų integravimą į mokymosi procesus, siekiant stiprinti vietos kultūras ir kultūrinę tapatybę;
- skatinti bendradarbiavimą tarp mokyklų ir tėvų, bendruomenės organizacijų ir institucijų bei sutelkti vietos išteklius bendruomenėse, siekiant plėtoti meninio ugdymo programas, kurios padėtų vietos bendruomenėms perduoti kultūros vertybes ir vietos kultūros formas kitoms kartoms.

Įgyvendinimas, vertinimas ir žinių mainai

- įgyvendinti ir įvertinti mokyklos-bendruomenės bendradarbiavimo projektus, grįstus bendradarbiavimo, integracijos ir aktualumo principais;
- skatinti veiksmingą informacijos kaupimą ir žinių mainus tarp mokytojų;
- dalintis informacija ir patirtimi su visomis interesų grupėmis, įskaitant vyriausybes, bendruomenes, žiniasklaidą, nevyriausybinės organizacijas ir privatų sektorių.

Rekomendacijos ministerijoms ir politikams

Pripažinimas

- pripažinti meninio ugdymo vaidmenį, ruošiant visuomenę ir skirtingas visuomenines grupes branginti meninę raišką;

- pripažinti meninio ugdymo politikos, skatinančios bendruomenių, švietimo ir socialinių institucijų bei darbininkų judėjimo bendradarbiavimą, vystymo svarbą;
- pripažinti sėkmingų vietoje išvystytų, kultūros atžvilgiu aktualių meninio ugdymo praktikų ir projektų vertę bei būtinybę kartoti sėkmingas praktikas, įgyvendintas iki šiol;
- skirti didžiausią dėmesį poreikiui gerinti supratimą apie meninio ugdymo poveikį asmeniui ir visuomenei bei visapusiškai pripažinti meninio ugdymo svarbą visuomenėje;

Politikos vystymas

- siekti, kad įsigalintis meninio ugdymo svarbos supratimas virstų įsipareigojimais skirti pakankamai išteklių, sąlygojančių perėjimą nuo principų deklaravimo prie veiksmų, skatinančių visuomenės sąmoningumą apie menų ir kūrybingumo naudą visiems bei remiančių naujo požiūrio į menus ir mokymą įgyvendinimą;
- formuoti politiką, remiančią nacionalinius ir regioninius tyrimus meninio ugdymo srityje, atsižvelgiant į paveldo ypatybes bei lengvai pažeidžiamas visuomenės grupes;
- skatinti meninio ugdymo programų įgyvendinimo ir vertinimo strategijų vystymąsi, siekiant užtikrinti meninio ugdymo kokybę;
- nuolat skirti meniniam ugdymui didžiausią dėmesį bendrojo lavinimo programose, aprūpinant atitinkamomis lėšomis bei mokytojais, kurie būtų atitinkamos kvalifikacijos ir pasižymėtų reikiamais įgūdžiais;
- skiriant finansavimą ir priimant sprendimus dėl programų, atsižvelgti į tyrimų rezultatus bei parengti naujus meninio ugdymo poveikio vertinimo standartus (kadangi gali būti įrodyta, kad meninis ugdymas reikšmingai prisideda prie mokinių tobulėjimo tokiose srityse kaip: kalbinis ir matematinis raštingumas ir teikia individualią ir socialinę naudą);
- užtikrinti tęstinumą siekiant, kad vyriausybės programos taptų valstybine meninio ugdymo politika;

Mokymas, įgyvendinimas ir rėmimas

- sudaryti sąlygas kelti kvalifikaciją menininkams ir mokytojams, siekiant gerinti meninio ugdymo kokybę;
- siekti, kad mokymai ir meno mokytojų rengimas taptų nauju prioritetu švietimo sistemoje, įgalinant mokytojus veiksmingiau prisidėti prie mokymo procesų ir kultūros plėtros; siekti, kad meninė pakraipa taptų visų mokytojų ir švietimo sistemos darbuotojų rengimo dalimi;
- siekti, kad kvalifikuoti mokytojai ir menininkai dėstytų švietimo institucijose ir neformalaus ugdymo įstaigose, kad būtų skatinama ir stiprinama meninio ugdymo programų plėtra ir sklaida;
- įgyvendinti meninio ugdymo programas formaliajame ir neformaliajame ugdyme;
- siekti, kad meninis ugdymas būtų prieinamas mokyklose ir už mokyklos ribų visiems, neatsižvelgiant į jų gebėjimus, poreikius bei socialinę, fizinę, psichinę ar geografinę padėtį;
- parengti priemones, įskaitant kultūros erdves, visuomenės informavimo priemones, knygas, medžiagas ir įrankius, kurie būtini veiksmingam menų mokymui, ir aprūpinti jais visas mokyklas ir bibliotekas.
- sudaryti sąlygas čiabuviams dalyvauti meninio ugdymo programose, kurios atitiktų jų kultūrai būdingą mokymo ir mokymosi metodiką ir būtų prieinamos gimtąja kalba, vadovaujantis UNESCO kultūrų įvairovės deklaracijos principais;

Bendradarbiavimas

- skatinti bendradarbiavimą tarp visų suinteresuotų ministerijų ir vyriausybinių organizacijų, plėtojant nuoseklią ir subalansuotą meninio ugdymo politiką ir strategiją;
- skatinti vyriausybės atstovus visuose lygiuose kartu su mokytojais, menininkais, nevyriausybėmis organizacijomis, interesų grupėmis, prekybininkų bendruomenės atstovais, darbininkų judėjimu ir pilietinės visuomenės nariais dėti bendras pastangas, ypatingai remiant veiksmų planų rengimą ir informacijos sklaidą;
- skatinti aktyvų kultūros institucijų, fondų, žiniasklaidos, pramonės ir privataus sektoriaus įsitraukimą į meninio ugdymo procesus;
- skatinti bendradarbiavimą tarp mokyklų, menininkų ir kultūros institucijų pagrindiniuose ugdymo procesuose;

Tyrimai ir informacijos mainai

- kaupiti išsamų žmogiškųjų ir materialųjų meninio ugdymo išteklių duomenų banką, kuris būtų prieinamas visoms švietimo institucijoms. Šis duomenų bankas taip pat turi būti prieinamas ir Internete;
- užtikrinti informacijos apie meninį ugdymą sklaidą, meninio ugdymo programų įgyvendinimą ir tęstinumą, už tai atsakingos švietimo bei kultūros ministerijos;
- skatinti meno darbų kolekcijų kaupimą ir sąvadų kūrimą, praturtinantį meninio ugdymo galimybes;
- kaupiti informaciją apie gyvąją žodinę kultūrą konfliktinėse visuomenėse.

Rekomendacijos UNESCO ir kitoms tarptautinėms bei nevyriausybiniams organizacijoms

Propagavimas ir rėmimas

- atskleisti meninio ugdymo indėlio visoms visuomenės sritims svarbą ir pripažinti meninį ugdymą svarbiausia tarpdisciplinine strategija;
- skirti meniniam ugdymui bei su juo susijusioms programoms „Švietimas visiems“ ir „Darnaus vystymosi švietimas“ atitinkamus išteklius;
- išryškinti poreikį kurti strategijas, nukreiptas „iš apačios į viršų“, kurios paskatina ir pagrindžia praktines pilietines iniciatyvas;
- skatinti informacijos apie meninio ugdymo programų socialines-kultūrinės bei aplinkosaugos problemas sklaidą siekiant, kad būtų ugdomos mokinių vertybės, susijusios su gyvenama aplinka, lavinamas pilietiškumas ir skatinama prisidėti prie darnaus vystymosi;
- skatinti komunikacijos priemonių sklaidą, siekiant meninio ugdymo tikslų ir ugdant estetinį jautrumą bei įtvirtinant menines vertybes plačiojoje visuomenėje;
- toliau kurti tarptautines meninio ugdymo programas;
- skirti tikslines lėšas, siekiant stiprinti meninį ugdymą ir skatinti meninio ugdymo integravimą į mokyklos programas;
- skatinti meninio ugdymo plėtotę ir programų įgyvendinimą skirtinguose lygiuose ir skirtingose švietimo programose tarpdisciplininiu ir trans-disciplininiu požiūriu, siekiant atverti naujas estetiškas galimybes;
- skatinti investicijas, kurios padėtų aprūpinti meninio ugdymo programas kultūros vertybėmis, priemonėmis ir lėšomis, skirtomis:
 - sukurti mokyklose specialias vietas ir kultūrinės erdves, skirtas bet kurioms meninio ugdymo formoms;

- aprūpinti specialia pedagogine medžiaga, įskaitant leidinius gimtąja kalba;
- užtikrinti meninio ugdymo plėtrą ir atitinkamą atlygį bei tinkamų darbo sąlygų sudarymą kvalifikuotiems mokytojams, siekiantiems tobulinti šią mokymo sritį;
- aktyviai raginti vyriausybes ir kitas valstybines institucijas stiprinti bendradarbiavimą tarp ministerijų, departamentų, kultūros institucijų, nevyriausybinių organizacijų ir menininkų;
- ateityje rengti konferencijas, skirtas meniniam ugdymui, pripažįstant tęstinių tyrimų būtinybę ir meninio ugdymo padėties gerinimo svarbą. Šiuo tikslu Azijos – Ramiojo v. valstybių regiono konferencija, rengiantis Pasaulinei meninio ugdymo konferencijai, kuri įvyko 2005 m. lapkričio mėnesį Seule, parėmė Korėjos Respublikos pasiūlymą surengti antrąją Pasaulinę meninio ugdymo konferenciją Korėjos Respublikoje.

Bendradarbiavimas

- skatinti kultūros ir švietimo institucijų veiklos koordinavimą kiekvienoje šalyje, siekiant, kad minėtos institucijos galėtų tarpusavyje susitarti ir įgyvendinti meninio ugdymo plėtros politiką bei veiklą;
- skatinti apibrėžti gebėjimus ir mechanizmus, būtinus formalaus ir neformalaus meninio ugdymo programų derinimui tarp švietimo ir kultūros institucijų;
- kurti bendradarbiavimo ryšius tarp valstybių narių bei jų atitinkamose švietimo ir kultūros sistemose, kad būtų užtikrinta sėkminga meninio ugdymo plėtotė, vykdant bendrą veiklą ir siekiant susitarimų.

Tyrimai, įvertinimas ir žinių mainai

- skatinti meninio ugdymo emocinio, socialinio, kultūrinio, kognityvinio ir kūrybinio poveikio įvertinimą;
- skatinti informacijos apie meninį ugdymą kaupimą ir sklaidą regioniniame lygyje;
- skatinti žinių mainus ir tinklų kūrimą, diegiant meninio ugdymo „observatorijas“ (duomenų bazes), bendradarbiaujant su UNESCO katedromis ir UNITWIN tinklu⁶;
- skatinti tyrimus menų srityje, siekiant daryti įtaką būsimų iniciatyvų plėtotei šioje vis platėjančioje sferoje;
- sukurti tarptautinę tyrimų duomenų bazę, pateikiant mokslinius įrodymus apie meninio ugdymo reikšmę asmeniniu ir socialiniu požiūriu bei kūrybinę veiklą, įskaitant, bet neapsiribojant tokiomis sritimis kaip visapusiškos asmenybės ugdymas, socialinė sanglauda, konfliktų sprendimas, visuomenės gerovė ir naujų technologijų naudojimas, skatinant kūrybinę raišką mokyklose;
- užsakyti konkretaus atvejo analizę ir tyrimus, kurie galėtų būti naudojami kaip gairės, vykdant bendrus ir praktika grįstus tyrimus. Tokios atvejų analizė galėtų prisidėti prie tarptautinio mokslininkų tinklo plėtojimo, vykdant metodikų mainus ir kuriant tobulesnius vertinimo modelius kartu su mokiniais, menininkais, mokytojais ir tėvais kaip aktyviais dalyviais. Tai sudarytų sąlygas perspektyvoms ateityje ir prisidėtų prie programos „Mokymasis visą gyvenimą“ bei vertinimo metodikos tobulinimo;
- skatinti įprasto menų naudojimo mokymo procese ir kasdieniniame gyvenime tyrimus bei tokio naudojimo svarbos suvokimą naujoje šviesoje;
- registruoti ir įvertinti bibliografinę medžiagą bei kitus informacijos apie meninį ugdymą šaltinius, siekiant juos analizuoti, apdoroti ir skleisti;

⁶ Nuoroda į „Azijos veiksmų planą: Menai Azijos švietimo observatorijose“, *Ugdymas dėl kūrybiškumo: menai ir kultūra Azijos švietime*, Azijos regioninių simpoziumų dėl meninio ugdymo ataskaita, UNESCO 2005 m.

- susisteminti reikšmingas patirtis, kurios galėtų pasitarnauti rengiant meninio ugdymo kokybės rodiklius ir skatinant keitimąsi patirtimi;
- sudaryti sąlygas rengti ir įgyvendinti regioninius ir tarptautinius mokymus bei tyrimų projektus;
- kurti tarptautinius tinklus, skatinančius regioninį bendradarbiavimą ir gerosios praktikos apie meninio ugdymo politikos įgyvendinimą mainus.

Mokytojų, mokyklų ir menininkų mokymas

- sudaryti sąlygas mokytojams dalyvauti teoriniuose ir praktiniuose meninio ugdymo mokymuose;
- skatinti tarptautinę paramą, skirtą mokytojų mokymams ir mokyklų programų plėtotei, plėtoti meninio ugdymo integravimą ir gerinti meninio ugdymo kokybę ypač tose šalyse, kuriose trūksta išteklių;
- skatinti menininkų, tradicinės kultūros puoselėtojų ir rėmėjų dalyvavimą pradiniam ir viduriniame lavinime, siekiant praturtinti kūrybišką mokinių naudojimąsi skirtingomis meninės raiškos formomis;
- skatinti tyrimų programų kūrimą ir profesionalų (menininkų, mokytojų, vadybininkų, strategų ir t.t.) mokymus visą gyvenimą, susijusius su meniniu ugdymu;
- skatinti meno mokytojų dalyvavimą ir telkimą tiek nacionaliniame, tiek tarptautiniame lygyje, siekiant, kad jie būtų plačiau atstovaujami socialiniu požiūriu bei stiprėtų jų profesiniai gebėjimai;
- skatinti meninio ugdymo vadovų, medžiagos, metodikos ir mokymo-mokymosi gairių kūrimą;
- skatinti naujųjų informacinių ir komunikacinių technologijų integravimą į mokytojų mokymo programas tiek formalus tiek neformalus švietimo procesuose, kaip priemonių, skatinančių kūrybą, meninę raišką, refleksiją ir kritinį mąstymą.